

1. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק י

הלכה ז

שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול, ועל זה נאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך.

הלכה ח

פחות מזה הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצוה לשמה, כגון לשכת חשאים שהיתה במקדש, שהיו הצדיקים נותנים בה בחשאי והעניים בני טובים מתפרנסים ממנה בחשאי, וקרוב לזה הנותן לתוך קופה של צדקה, ולא יתן אדם לתוך קופה של צדקה אלא אם כן יודע שהמונה נאמן וחכם ויודע להנהיג כשורה כר' חנניה בן תרדיון.

הלכה ט

פחות מזה שידע הנותן למי יתן ולא ידע העני ממי לקח, כגון גדולי החכמים שהיו הולכין בסתר ומשליכין המעות בפתחי העניים, וכזה ראוי לעשות ומעלה טובה היא אם אין הממונין בצדקה נוהגין כשורה.

הלכה י

פחות מזה שידע העני ממי נטל ולא ידע הנותן, כגון גדולי החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהן ומפשילין לאחוריהן ובאין העניים ונוטלין כדי שלא יהיה להן בושה.

הלכה יא

פחות מזה שיתן לו בידו קודם שישאל.

הלכה יב

פחות מזה שיתן לו אחר שישאל.

הלכה יג

פחות מזה שיתן לו פחות מן הראוי בסבר פנים יפות.

הלכה יד

פחות מזה שיתן לו בעצב

2. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ט

הלכה א

כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהם גבאי צדקה אנשים ידועים ונאמנים שיהיו מחזירין על העם מערב שבת לערב שבת ולוקחין מכל אחד ואחד מה שהוא ראוי ליתן ודבר הקצוב עליו, והן מחלקין המעות מערב שבת לערב שבת ונותנין לכל עני ועני מזונות המספיקין לשבעה ימים, וזו היא הנקרא קופה .

הלכה ב

וכן מעמידין גבאין שלוקחין בכל יום ויום מכל חצר וחצר פת ומיני מאכל או פירות או מעות ממי שמתנדב לפי שעה, ומחלקין את הגבוי לערב בין העניים ונותנין לכל עני ממנו פרנסת יומו, וזהו הנקרא תמחוי.

הלכה יג

מי שיש לו מזון שתי סעודות אסור לו ליטול מן התמחוי, היו לו מזון ארבע עשרה סעודות לא יטול מן הקופה, היו לו מאתים זוז אע"פ שאינו נושא ונותן בהם [או שיש לו חמשים זוז ונושא ונותן בהם] הרי זה לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני, היו לו מאתים חסר דינר אפילו אלף נותנין לו כאחד הרי זה מותר ליקח, היו בידו מעות והרי הן עליו חוב או שהיו ממושכנים לכתובת אשתו הרי זה מותר ליקח.

הלכה יד

עני שצריך ויש לו חצר וכלי בית אפילו היו לו כלי כסף וכלי זהב אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו אלא מותר ליקח, ומצוה ליתן לו, במה דברים אמורים בכלי אכילה ושתיה ומלבוש ומצעות וכיוצא בהן, אבל אם היו כלי כסף וכלי זהב כגון מגרדת או עלי וכיוצא בהן מוכרין ולוקח פחות מהן, במה דברים אמורים קודם שיגיע לגבות מן העם, אבל אחר שגבה הצדקה מחייבים אותו למכור כליו וליקח אחרים פחותין מהם ואחר כך יטול.

3. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז

הלכה ג

לפי מה שחסר העני אתה מצווה ליתן לו, אם אין לו כסות מכסים אותו, אם אין לו כלי בית קונין לו, אם אין לו אשה משיאין אותו, ואם היתה אשה משיאין אותה לאיש, אפילו היה דרכו של זה העני לרכוב על הסוס ועבד רץ לפניו והעני וירד מנכסיו קונין לו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו שנאמר די מחסורו אשר יחסר לו, ומצווה אתה להשלים חסרונו ואין אתה מצווה לעשרו.

4. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

תנא: אם היה מחזיר על הפתחים - אין נזקקין לו. ההוא עניא דהוה מחזיר על הפתחים דאתא לקמיה דרב פפא, לא מזדקיק ליה. א"ל רב סמא בריה דרב ייבא לרב פפא: אי מר לא מזדקיק ליה, אינש אחרינא לא מזדקיק ליה, לימות ליה? והא תניא: אם היה עני המחזיר על הפתחים - אין נזקקין לו! א"ל: אין נזקקין לו למתנה מרובה, אבל נזקקין לו למתנה מועטת.

5. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כא עמוד א

אמרו עליו על נחום איש גם זו שהיה סומא משתי עיניו, גדם משתי ידיו, קיטע משתי רגליו, וכל גופו מלא שחין, והיה מוטל בבית רעוע ורגלי מטתו מונחין בספלין של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים. פעם אחת % היתה מטתו מונחת בבית רעוע % . בקשו תלמידיו לפנות מטתו ואחר כך לפנות את הכלים. אמר להם: בניי, פנו את הכלים ואחר כך פנו את מטתי. שמובטח לכם שכל זמן שאני בבית - אין הבית נופל. פיננו את הכלים ואחר כך פנו את מטתו, ונפל הבית. אמרו לו תלמידיו: רבי! וכי מאחר

שצדיק גמור אתה, למה עלתה לך כך? - אמר להם: בניי, אני גרמתי לעצמי. שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי, והיה עמי משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל אחד של משתה ואחד של מיני מגדים. בא עני אחד ועמד לי בדרך, ואמר לי: רבי פרנסני. - אמרתי לו: המתן עד שאפרוק מן החמור. לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שיצתה נשמתו. הלכתי ונפלתי על פניו, ואמרת: עיני שלא חסו על עיניך - יסומו, ידי שלא חסו על ידיך - יתגדמו, רגלי שלא חסו על רגליך - יתקטעו. ולא נתקררה דעתי עד שאמרת: כל גופי יהא מלא שחיך. אמרו לו: אוי לנו שראינוך בכך! - אמר להם: אוי לי אם לא ראיתוני בכך.

6. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף טז עמוד ב

רבי חנינא, הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה ארבעה זוזי כל מעלי שבתא. יומא חד שדרינהו ניהליה ביד דביתהו, אתאי אמרה ליה: לא צריך. מאי חזית? שמעי דהוה קאמרי ליה: במה אתה סועד, בטלי כסף או בטלי זהב? אמר, היינו דאמר רבי אלעזר: בואו ונחזיק טובה לרמאי, שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום, שנאמר: +דברים ט"ו+ וקרא עליך אל ה' והיה כך חטא

7. תלמוד ירושלמי פאה פרק ח דף כא עמוד ב/ה"ח

שמואל ערק מן אבוי אזל וקם ליה בין תרין צריפין דימסכיןן שמע קלהון אמרין כהדין אגנטין אנן אכלין יומא דין בארגנטורין דהבא בארגנטורין כספא אעל ואמר קומי אבוי אמר ליה צריכין אנו להחזיק טובה לרמאין שבהם דלמא רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש עלון מיסחי בהדין דימוסין דטיבריא פגע בון חד מסכן אמר לון זכין בי אמרו ליה מי חזרון מי חזרון מי חזרון אשכחוניה מית אמרו הואיל ולא זכינון ביה בחיוי ניטפל ביה במיתותיה כי מיטפלון ביה אשכחון כיס דינריא תלו ביה אמרו הדא דאמר רבי אבהו אמר רבי לעזר צריכין אנו להחזיק טובה לרמאין שבהן שאילולא הרמאין שבהן היה אחד מהן תובע צדקה מן האדם ולא נותן לו מיד היה נענש

8. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף י עמוד א

תניא: היה רבי מאיר אומר, יש לו לבעל הדין להשיבך ולומר לך: אם אלהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסך? אמור לו: כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם. וזו שאלה שאל טורונסורפוס הרשע את ר"ע: אם אלהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם? א"ל: כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם.

9. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ט עמוד ב

אמר רבי יצחק, מאי דכתיב: +משלי כ"א+ רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד? משום דרודף צדקה ימצא צדקה? אלא לומר לך: כל הרודף אחר צדקה - הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות ועושה בהן צדקה. רב נחמן בר יצחק אמר: הקדוש ברוך הוא ממציא לו בני אדם המהוגנים לעשות להן צדקה, כדי לקבל עליהם שכר. לאפוקי מאי? לאפוקי מדדרש רבה; דדרש רבה, מאי דכתיב: +ירמיהו י"ח+ ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם? אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, % אפילו % בשעה שכופין את יצרן ומבקשין לעשות צדקה לפניך, הכשילם בבני אדם שאינם מהוגנין, כדי שלא יקבלו עליהן שכר.

10. ויקרא רבה (וילנא) פרשה לד

יד (ישעיה נח) כי תראה ערום וכסיתו רב אדא בר אבהו ורב רבי יוחנן חד אמר מדקדין בכסות ואין מדקדין בחיי נפש וחכמים אומרים אף בכסות אינן מדקדין מפני בריתו של אברהם אבינו (שם /ישעיהו נ"ח/) ומבשרך לא תתעלם בר קפרא אמר הוי רואה בשרו כבשרך תני בר קפרא אין לך אדם שאינו בא לידי מדה זו אם לא הוא בנו אם לא בנו בן בנו,

11. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

אמר רב הונא: בודקין למזונות ואין בודקין לכסות; אי בעית אימא: קרא, ואי בעית אימא: סברא. אב"א סברא, האי קא מבזי והאי לא קא מבזי; אי בעית אימא קרא +ישעיהו נח+ הלא פרוש לרעב לחמך בשי"ן כתיב, פרוש והדר הב ליה, והתם כתיב:

+ישעיהו נח+ כי תראה ערום וכסיתו, כי תראה לאלתר. ורב יהודה אמר: בודקין לכסות ואין בודקין למזונות; אי בעית אימא: סברא, ואי בעית אימא: קרא. אי בעית אימא סברא, האי קמצערא ליה והאי לא קמצערא ליה; אי בעית אימא קרא, הכא כתיב: הלא פרוס לרעב לחמך - פרוס לאלתר, וכדקרינן, והתם כתיב: כי תראה ערום וכסיתו - כשיראה לך. תניא כוותיה דרב יהודה: אמר כסוני - בודקין אחריו, פרנסוני - אין בודקין.

12. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז

הלכה ו

עני שאין מכירין אותו ואמר רעב אני האכילוני אין בודקין אחריו שמא רמאי הוא אלא מפרנסין אותו מיד, היה ערום ואמר כסוני בודקין אחריו שמא רמאי הוא, ואם היו מכירין אותו מכסין אותו לפי כבודו מיד ואין בודקין אחריו .

הלכה ז

מפרנסין ומכסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום, ועני המחזור על הפתחים אין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נותנין לו מתנה מועטת, ואסור להחזיר את העני ששאל ריקם ואפילו אתה נותן לו גרוגרת אחת שנאמר אל ישוב דך נכלם.

1. Maimonides, Laws of Gifts to the Poor, Chapter 10

Law 7

There are eight degrees of almsgiving, hierarchically structured. The great degree than which there is no higher is [that of] one who grasps the hand of a Jew reduced to poverty and hands him a gift or a loan, or enters into a partnership with him, or finds work for him, in order to strengthen him so that he will not need to beg from the public. Concerning such a one Scripture says, *And you shall grab/strengthen him; a stranger and a settler and he who lives with you* (Lev. 25:35), meaning grab/strengthen him, so that he won't fall and need to beg.

Law 8

Below this is he who gives alms to the poor but does not know to whom he has given, nor does the poor man know from whom he has received, for this constitutes the fulfilling of a religious duty for its own sake, as was done in the Chamber of Secrets in the Temple, where the righteous would contribute secretly, and the poor of good families would draw their sustenance in secrecy. Close to this level is he who contributes directly to the alms fund.

One should not, however, contribute directly to the alms fund unless he knows that the person in charge of it is trustworthy, is a Sage, and knows how to manage it properly, as was the case of Rabbi Hananiah ben Teradion.

Law 9

Below this is when one knows to whom he is giving but the poor man does not know from whom he is receiving, like the great sages who would set out secretly and throw the money down at the doors of the poor. This is a proper way of doing it, and a preferable one if those in charge of alms are not conducting themselves as they should.

Law 10

Below this is when the poor man knows from whom he is receiving, but the giver doesn't know the recipient. He is thus like the great sages who would place the money in the fold of a linen sheet which they would throw over their shoulder, whereupon the poor would come behind them and take the money without being exposed to humiliation.

Law 11

Below this is he who hands the alms to the poor man before being asked for them.

Law 12

Below this is he who hands the alms to the poor man after being asked for them.

Law 13

Below this is he who gives the poor man less than what is proper, but with a friendly countenance.

Law 14

Below this is he who gives alms with exasperation.

2. Maimonides, Laws of Gifts to the Poor, Chapter 9

Law 1

In every city inhabited by Jews, it is their duty to appoint from among themselves well-known and trustworthy persons to act as alms collectors, to go around collecting from the people every Friday. They should take from each person what is proper for him to give and what he has been assessed for, and should distribute the money every Friday, giving each poor man sustenance sufficient for seven days. This is what is called “alms fund”.

Law 2

They must similarly appoint other collectors to gather every day, from each courtyard, bread and other eatables, fruits, or money from anyone who is willing to make a free-will offering at that time. They should distribute these toward that same evening among the poor, giving each poor man his support for the day. This is what is called “alms tray”.

Law 13

He who has food sufficient for two meals is forbidden to partake of the alms tray. If he has food sufficient for fourteen meals, he may not partake of the alms fund. He who has two hundred zuz, even if he does not use them to engage in trade, or he has fifty zuz and uses them in trade, may not take of the gleanings, the forgotten sheaf, the corner crop, or the poor man’s tithe. If he has two hundred denar less one, he may partake of all of these, even if a thousand persons give them to him at the same time. If he has money in his hand, but owes it as a debt or has it mortgaged against his wife’s ketubah, he is still permitted to take of these gifts to the poor.

Law 14

In the case of a needy poor man who has his own courtyard and home furnishings, even if these include utensils of silver and gold, he may not be compelled to sell his house, and his furnishings; rather he is permitted to accept alms, and it is a religious duty to give him alms. To what furnishings does this apply? To eating and drinking vessels and the like. If, however, he has other silver and gold utensils, such as a strigil, a pestle, and the like, he should first sell them and buy less expensive ones. When does this apply? Before he comes to ask for public assistance. If he has already asked for it, he must be compelled to sell them and buy cheaper ones, and then he may receive public assistance.

3. Babylonian Talmud Tractate Bava Basra 9a

A Tannaitic gloss on the Mishnah: If he goes from door to door, we pay no attention to him. A certain man who used to beg from door to door came to R. Papa [for money], but he refused him. Said R. Samma the son of R. Yeba to R. Papa: If you do not pay attention to him, and other people pay no attention to him, should he just die? But, [replied R. Papa,] has it not been taught “If he is a beggar who goes from door to door, we pay no attention to him”? He replied: We do not listen to his request for a large gift, but we do listen to his request for a small gift.

4. Maimonides, Laws of Gifts to the Poor, Chapter 7

Law 3

In accordance with what the poor person lacks, you are required to give him. If he lacks clothes he is clothed, if he lacks household utensils they are bought for him, if he has no wife they fund his marriage, and if she is a woman they dower her. Even if it had been the custom of this poor person to ride on horseback with a slave running before him, but he became impoverished and his wealth declined, he is bought a horse to ride and a slave to run before him as it says “sufficient to the lack which he lacks”. You are commanded to fill his lacks but you are not commanded to enrich him.

5. Babylonian Talmud Tractate Taanit 21a

They said of Nahum of Gamzu that he was blind in both eyes, his two hands and legs were amputated, and his whole body was covered with boils, and he was lying in a dilapidated house with the feet of his bed resting in bowls of water so that ants would not crawl on him. Once his disciples desired to remove his bed and then his goods, but he said to them: "My children, first remove the goods and then remove my bed, for I am assured that so long as I am in the house it will not collapse". They first removed the goods and then they removed his bed and the house collapsed. His disciples said to him: "Master, since you are wholly righteous, why has all this befallen you?" He replied: "I have brought it all upon myself. Once I was journeying on the road to my father-in-law's house and I had with me three donkeys, one laden with food, one laden with drink, and one with all kinds of dainties, when a poor man met me and stopped me on the road and said to me: "Master, give me something to eat". I said to him: "Wait until I have unloaded something from the donkey". I had hardly managed to unload something from the donkey when the man died. I then went and fell upon him and exclaimed: "May my eyes which had no pity on your eyes become blind, may my legs which had no pity upon your legs be amputated, and my mind was not at rest until I added, may my whole body be covered with boils." They said to him: "Woe to us that we have seen you thus!" He replied: "Woe to me if you had not seen me thus!"

6. Babylonian Talmud Tractate Ketubot 67b-68a

R. Hanina had a poor man to whom he regularly sent four zuz on the Eve of every Sabbath. One day he sent that sum through his wife, who came back and told him [that the man was in] no need of it. "What [R. Hanina asked her] did you see?" [She replied:] "I heard that he was asked, 'On what will you dine: on the silver tablecloth or the gold?'" "It is in view of such cases" [R. Hanina] remarked, "that R. Elazar said: Come let us be grateful to the frauds, for were it not for them we would be sinning every day, for it is said in Scripture, *And he cry unto the Lord against thee, and it be sin unto thee.*

7. Jerusalem Talmud Tractate Peah 8:8

Samuel fled from his father. He went along and arrived between two poor houses. He overheard the poor people say, "On which table service shall we eat today, on our golden service or on our silver service?" Samuel came back and told all of this to his father. [His father] told him, "We must act charitably, even toward those among [the poor] who are frauds." Another illustration of this same point: R. Yohanan and R. Simeon b. Laquish went up to relax in the hot springs of Tiberias. A poor person met them along the way, and said to them, "Acquire some merit for yourselves by doing me a good turn". They replied to the poor person: "When we return". But when they returned from the hot springs, they found that the poor person had died. While they were preparing him for burial, they found a purse full of money attached to his belt. They said: "This accords with what R. Abbahu said in the name for R. Eleazar: "We must be grateful to the frauds among the beggars, for were it not for the frauds among them, if a person was asked for charity and did not immediately extend it, he would be punished instantly.

8. Babylonian Talmud Bava Basra 10a

A Tannaitic text: R. Meir used to say: The critic [of Judaism] may bring against you the argument: "If your G-d loves the poor, why does He not support them? If so, answer him: "So that through them we may be saved from the punishment of Gehinnom". This question was actually put by Turnus Rufus to r. Akiba: "If your G-d loves the poor, why does He not support them?" He replied: "So that through them we may be saved from the punishment of Gehinnom."

9. Babylonian Talmud Bava Basra 9b

R. Yitzchak said: "What is the meaning of the verse 'He that pursues *tzedakah* and graciousness will find life, *tzedakah* and honor'? Because a man has pursued *tzedakah* he will find *tzedakah*? The purpose of the verse, however, is to teach us that if a man is anxious to give charity, the Holy One, blessed be He, furnishes him money with which to give it." R. Nahman b. Isaac says: "The Holy One, blessed be He, sends him men who are fitting recipients of charity, so that he may be rewarded for assisting them." To exclude what? As Rabbah expounded, when he said: "What is the meaning of the verse, 'Let them be made to stumble before thee; in the time of thine anger deal thou with them'? Jeremiah said to the Holy One, blessed be He: 'Sovereign of the Universe, even at the time when they conquer their evil inclination and seek to do charity before Thee, cause

them to stumble through men who are not fitting recipients, so that they should receive no reward for assisting them.””

10. Leviticus Rabbah 34

When thou seest the naked, that thou cover him (Isaiah 58:7). R. Adda b. Ahabah, in the name of Rab, and R. Yohanan differ on the interpretation of this. One says that careful inquiry should be made in regard to beggars who ask for clothing, but no inquiries should be made in regard to beggars who ask for food. The other says that in regard to clothing also no inquiries should be made, on account of the Covenant of Abraham. *And that thou hid not thyself from thine own flesh* (ibid.). Bar Kappara taught, "There is no person who does not reach this extremity; either he, his son, or his grandson."

11. Babylonian Talmud Tractate Bava Basra 9a

R. Huna said: "Applicants for food are examined but not applicants for clothes." This rule can be based, if you like, on Scripture, or if you prefer, on common sense. It can be based if you like on common sense, because the one [who has no clothing] is exposed to contempt, but not the other. Or if you prefer on Scripture, from the verse, *Is it not to examine[paros] the hungry before giving him they bread* [for so we may translate since] the word *paros* is written with a *sin*, as much as to say, "Examine and then give to him," whereas later it is written, *When thou seest the naked, that thou cover him*, that is to say, immediately. R. Judah, however, said that applicants for clothes are to be examined but not applicants for food. This rule can be based, if you like, on common sense, or if you prefer, on Scripture. "If you like on common sense," because the one [without food] is actually suffering but not the other. "Or if you prefer on Scripture," because it says, *Is it not to deal thy bread to the hungry*, that is, at once, whereas later it is written, *When thou seest the naked*, that is to say, "When you shall have seen [that he is deserving]." It has been taught in agreement with R. Judah: If a man says, "Clothe me," he is examined, but if he says, "Feed me," he is not examined.

12. Maimonides, Laws of Gifts to the Poor, Chapter 7

Law 6

If a poor man unknown to anyone comes forth and says, "I am hungry; give me something to eat," he should not be examined as to whether he might be an impostor -- he should be fed immediately. If, however, he is naked and says, "Clothe me," he should be examined as to possible fraud. If he is known, he should be clothed immediately according to his dignity, without any further inquiry.

Law 7

One must feed and clothe the non-Jewish poor together with the Jewish poor, for the sake of the ways of peace. In the case of a poor man who goes from door to door, one is not obligated to give him a large gift, but only a small one. It is forbidden, however, to let a poor man who asks for alms go empty-handed, even if you give him instead only one dry fig, as it is said, *let him not turn back oppressed and humiliated* (Psalms 74:21).